

**Najważniejsze informacje o ukraińskim systemie wspierania i kształcenia dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami
- dla dyrektorów przedszkoli, szkół i poradni psychologiczno-pedagogicznych**

Centrum Zasobów Integracyjnych

Centrum Zasobów Integracyjnych (*Інклюзивно-ресурсний центр / Inkluzywno-resursnyj centr - IRC*) jest instytucją dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w wieku 2-18 lat.

Wniosek o wizytę w Centrum Zasobów Integracyjnych (dalej: CZI) można złożyć online za pośrednictwem portalu internetowego: <https://ircenter.gov.ua/>. Na portalu można wybrać najbliższe miejscu zamieszkania CZI, zarejestrować się, a następnie przyjść na wizytę w wyznaczonym dniu. Terminy oczekiwania na wizytę w CZI są krótkie.

Centra Zasobów Integracyjnych:

- przeprowadzają kompleksową psychologiczno-pedagogiczną ocenę rozwoju dziecka;
- świadczą usługi psychologiczne, pedagogiczne i korekcyjno-rozwojowe;
- zapewniają systematyczną i wykwalifikowaną pomoc dzieciom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,
- wydają dokumenty o specjalnych potrzebach edukacyjnych i/lub rozwojowych dziecka.

W Ukrainie utworzono 627 Centrów Zasobów Integracyjnych. We wszystkich obwodach Ukrainy, dzięki czemu dzieci z ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz ich rodzice mogą otrzymywać pomoc niezależnie od miejsca zamieszkania.

Kto może zwrócić się o pomoc do Centrum Zasobów Integracyjnych

Do CZI mogą zwrócić rodzice, którzy są zaniepokojeni tempem rozwoju dziecka w wieku 2-18 lat, bez względu na to czy dziecko posiada stwierdzoną niepełnosprawność czy nie. Kompleksowa ocena psychologiczno-pedagogiczna i inne usługi CZI mogą być wykonane tylko na wniosek rodzica. Żadna usługa tego Centrum nie może być świadczona obowiązkowo lub na wniosek osób trzecich (nauczycieli, wychowawców itp.).

Centrum Zasobów Integracyjnych prowadzi konsultacje dla rodziców, gdy:

- dziecko później zaczęło wydawać dźwięki, trzymać główkę, sięgać po zabawki, chwycić je, dławić się podczas ssania, z opóźnieniem nauczył się siadać, czołgać się i chodzić;
- do trzeciego roku życia dziecko nie nauczyło się mówić, komunikuje się gestami i pojedynczymi sylabami;
- nie potrafi bawić się zabawkami, tylko przez krótki czas dziecko może zainteresować się nową zabawką;
- dziecko jest nieuważne, nie słucha bajek, nie rozumie ich treści, ma słabą pamięć do wierszy;
- w zachowaniu dziecka zdarzają się momenty, które niepokoją rodziców: dziecko jest bardzo ruchliwe, nieposłuszne lub odwrotnie, apatyczne, powolne, jego nastrój ciągle się zmienia;
- dziecko ma trudności w nauce, przyswojeniu wiedzy;
- nauczyciele skarżą się, że dziecko ma trudności w nauce, ma konflikty w klasie, jest agresywne;

- dziecko często czuje się zmęczone, nie chce się uczyć, odrabiać lekcji, chodzić do szkoły.

Czym zajmują się Centrum Zasobów Integracyjnych

- 1) Przeprowadza kompleksową ocenę w celu określenia specjalnych potrzeb edukacyjnych dziecka.
- 2) Opracowuje zalecenia dotyczące programu edukacyjnego dla dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.
- 3) Świadczy pomoc psychologiczno-pedagogiczną i korekcyjno-rozwojową.
- 4) Kadra pedagogiczna CZI uczestniczy w pracach zespołów pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach i przedszkolach.
- 5) Monitoruje dynamikę rozwoju dziecka co najmniej dwa razy w roku.
- 6) Udziela porad i pomocy metodycznej nauczycielom i wychowawcom w zakresie organizacji edukacji włączającej.
- 7) Doradza rodzicom / opiekunom prawnym dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w zakresie wyboru placówek oświatowych.
- 8) Świadczy pomoc psychologiczną, przeprowadza wywiady z rodzicami / opiekunami prawnymi dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Co wchodzi w skład kompleksowej oceny rozwoju dziecka

Ocena kompleksowa przeprowadzana jest indywidualnie w następujących kierunkach:

- ocena rozwoju fizycznego dziecka / określenie poziomu jego ogólnego rozwoju, zgodnie z normą wiekową, rozwoju motoryki małej, sposobu poruszania się itp. Oceny tej dokonuje specjalista ds. rehabilitacji;
- ocena rozwoju mowy dziecka/określenie poziomu rozwoju i posługiwania się językiem werbalnym/niewerbalnym, obecności zaburzeń mowy i jego struktury. Oceny tej dokonuje logopeda;
- ocena sfery poznawczej dziecka / określenie poziomu powstawania takich procesów poznawczych jak percepcja, pamięć, myślenie, wyobraźnia, uwaga. Oceny tej dokonuje psycholog;
- ocena sfery emocjonalnej i wolicjonalnej dziecka / rozpoznanie jego zdolności do wolicjonalnego wysiłku, skłonności do zachowań dewiacyjnych i ich przyczyn. Oceny tej dokonuje psycholog;
- ocena aktywności edukacyjnej dziecka / określenie poziomu kształtowania wiedzy, umiejętności, zdolności zgodnie z programem edukacyjnym lub głównymi kryteriami kształtowania umiejętności i zdolności dzieci w wieku przedszkolnym. Ocenę tę przeprowadza pedagog specjalny.

W razie potrzeby specjaliści Centrum mogą przeprowadzić kompleksową ocenę w innych obszarach, w szczególności określając poziom przystosowania społecznego, relacje z rówieśnikami i dorosłymi.

Ponowną kompleksową ocenę rozwoju dziecka przeprowadza się w przypadku:

- przejścia dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi z przedszkola do szkoły;

- przejścia dziecka ze specjalnej placówki oświatowej do ogólnodostępnej formy nauczania;
- potrzeby uzyskania rekomendacji zespołu pomocy psychologiczno-pedagogicznej dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi dotyczących trudności w opanowaniu programu edukacyjnego przez dziecka.

Czym są usługi psychologiczno-pedagogiczne oraz korekcyjno-rozwojowe

Usługi psychologiczno-pedagogiczne to zajęcia grupowe i indywidualne mające na celu rozwój dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Świadczenia korekcyjno-rozwojowe to zajęcia grupowe i indywidualne mające na celu korygowanie zaburzeń poprzez rozwijanie osobowości dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, jego aktywności poznawczej, sfery emocjonalnej i wolicjonalnej oraz mowy.

Usługi psychologiczno-pedagogiczne i korekcyjno-rozwojowe mają na celu:

- socjalizację dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, rozwój samodzielności i odpowiednich kompetencji;
- rozwijanie umiejętności samoregulacji i samorozwoju dzieci z uwzględnieniem posiadanej wiedzy, umiejętności i zdolności aktywności komunikacyjnej, kształtowania osobowości.

Katalog niepełnosprawności stosowany w Ukrainie.

- 1) wady fizyczne, czyli zaburzenia układu mięśniowo-szkieletowego;
- 2) niepełnosprawność intelektualna i choroba psychiczna;
- 3) upośledzenie słuchu (głuchy i niedosłyszający);
- 4) zaburzenia widzenia (niewidomi i słabowidzący);
- 5) zaburzenia narządów wewnętrznych, tj. osoby z chorobą przewlekłą, np. cukrzyca, astma, nowotwory itp.

Na czym polega wsparcie dla małych dzieci, które nie rozpoczęły jeszcze nauki w szkole.

Rodziny z małymi dziećmi (od urodzenia do 3 lat) z zaburzeniami rozwojowymi są objęte opieką w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka. Wsparcie ma na celu poprawę rozwoju dziecka oraz poprawę jakości życia rodziny.

Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka skierowane jest do dzieci w pierwszych latach życia w celu wczesnego wykrycia biologicznych i społecznych czynników ryzyka zaburzenia rozwoju dziecka i umożliwia rozpoczęcie intensywnej opieki w młodym wieku, kiedy rozwój dziecka jest szczególnie zaburzony. W tym okresie istnieje największa szansa na zapobieganie powstawaniu ograniczeń w funkcjonowaniu rodziny, rozwoju fizycznym i psychospołecznym dziecka.

Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka obejmuje:

- Wsparcie rodzin wychowujących dzieci z zaburzeniami rozwojowymi
- Wspieranie rodziny w przezwyciężaniu kryzysu
- Pomoc rodzinie w rozwijaniu podstawowych umiejętności dziecka
- Wspieranie w kształtowaniu interakcji dziecka z członkami rodziny i społeczeństwem

Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka jest skierowane do rodzin wychowujących dzieci od urodzenia do trzeciego roku życia, jeśli:

- 1) w trakcie diagnozy dziecka stwierdzono określone opóźnienia w rozwoju dziecka (niezależnie od nasilenia), np. porażenie mózgowe, zaburzenia ze spektrum autyzmu, zespół Downa, epilepsja i inne;
- 2) istnieje ryzyko opóźnień rozwojowych z powodu określonych czynników biologicznych i społecznych, są to np. dzieci urodzone przedwcześnie; dzieci urodzone z niską masą urodzeniową i inne; dzieci znajdujące się w domach dziecka; pochodzące z rodzin, które przeżyły jakieś traumatyczne doświadczenia.
- 3) rodzice mają wątpliwości dotyczące rozwoju dziecka lub jego relacji z małym dzieckiem, jego zachowania i interakcji z innymi ludźmi.

Uczniowie z niepełnosprawnościami w szkołach ogólnodostępnych lub specjalnych

Według ukraińskiego prawa grupa dzieci z niepełnosprawnością zalicza się:

- 1) Dzieci z wadami słuchu
- 2) Dzieci z wadami wzroku
- 3) Dzieci z niepełnosprawnością intelektualną (upośledzone umysłowo, z zaburzeniem rozwoju psychicznego)
- 4) Dzieci z zaburzeniami mowy
- 5) Dzieci z chorobami układu mięśniowo-szkieletowego
- 6) Dzieci z niepełnosprawnością sprzężoną (upośledzone umysłowo, niewidome lub głuchonieme; głucho-niewidome)
- 7) Dzieci z zaburzeniami emocjonalnymi i wolicjonalnymi oraz dzieci z autyzmem

Rodzice podejmują decyzję, czy dziecko będzie uczęszczało do specjalnej szkoły z internatem, czy do szkoły ogólnodostępnej. W celu przyjęcia do szkoły rodzice składają wniosek bezpośrednio w jednostce. Jeśli w klasie ogólnodostępnej jest uczeń z niepełnosprawnością, dodatkowo na wniosek szkoły, zatrudnia się asystenta.

Dzieci z niepełnosprawnościami uczą się według indywidualnych programów i specjalnej, dostosowanej ścieżki edukacyjnej. Program i materiały dla nich różnią się od tych, na których pracuje cała klasa.

Szkoły specjalne z internatem mogą funkcjonować w zespole lub samodzielnie. Dzielią się na trzy stopnie:

I stopień – szkoła początkowa („zerówka”, 1-4 klasy, okres nauki 5 lat);

II stopień – szkoła podstawowa (5-9 klas, okres nauki 5 lat);

III stopień – szkoła średnia o profilu kierunkowym (klasy 11-13, okres nauki 3 lata).

Zgodnie ze specyfiką rozwoju psychofizycznego dzieci w Ukrainie, funkcjonują następujące typy szkół specjalnych:

1. dla dzieci niesłyszących - I-III stopnia;
2. dla dzieci z ubytkiem słuchu - I-III stopnia;
3. dla dzieci niewidomych - I-III stopnia;

4. dla dzieci z wadami wzroku - I-III stopnia;
5. dla dzieci ze schorzeniami układu mięśniowo-szkieletowego - I-III stopnia;
6. dla dzieci z ciężkimi zaburzeniami mowy - I-II stopnia;
7. dla dzieci z upośledzeniem umysłowym - I-II stopnia;

Informacje podstawowe o opiece psychologa szkolnego

Psycholog jest zatrudniony w każdej szkole.

Zadania psychologa szkolnego:

- wsparcie procesu edukacyjnego;
- rozpoznanie i analiza dynamiki rozwoju umysłowego, intelektualnego i społecznego uczniów;
- wsparcie w adaptacji do procesu edukacyjnego;
- realizacja programów rozwojowych, profilaktycznych, edukacyjnych, korekcyjnych uwzględniających cechy indywidualne, płeć, wiek uczniów;
- doradztwo w zakresie rozwoju osobistego i zawodowego itp.;
- praca z dziećmi dotkniętymi przemocą itp.

Psycholog szkolny bierze udział w:

- działaniach edukacyjnych mających na celu zapewnienie wszechstronnego rozwoju uczniów m. in. talentów, zdolności intelektualnych, twórczych i fizycznych, kształtowaniu wartości i kompetencji niezbędnych do skutecznej samorealizacji;
- pracach rady pedagogicznej, zespołu psychologicznego, w seminariach i zebraniach lekarzy;
- opracowywaniu i wdrażaniu programów rozwojowych, korekcyjnych, podręczników, zaleceń metodycznych, planów zajęć edukacyjnych uwzględniających specyfikę indywidualną, płciową, wiekową uczniów, a także dla osób objętych indywidualnymi i włączającymi formami edukacji.

Opracowanie przygotowane m. in. na podstawie materiału otrzymanego z Ukraińskiego Instytutu Rozwoju Edukacji.